

**2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSÉG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL
/ Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján**

**411 Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk
visszaemlékezései alapján**

A soproni németek 1946 tavaszi elűzése óta hatvan év telt el. Mivel hatvan év nagy idő egy ember életében, elérkeztünk ahhoz a pillanathoz, amikor az eseményeket gyerekként, fiatalként átélő szemtanúk idősek lettek. Az emlékeiket meg kell örökíteni, és már az utolsó pillanatban vagyunk ahhoz, hogy az általuk átélteket az utókor számára megőrizhessük. Ők az utolsó tagjai egy olyan generációnak, amelyik még láthatta azt a Sopront, azt a kétnyelvű várost, amelyet a fiatalabbak már csak a történelemlapok lapjairól ismerhetnek – ha ismernek. Hatvan évvel ezelőtt az a város eltűnt, az a város megváltozott. A 20. század emberek millióinak jelentett menekülést, elűzést, kitelepítést. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele 1945-1946 során több ezer soproni exodusa is.

A történelem kutatásában az írott forrásokat, dokumentumokat a szemtanúk visszaemlékezései fontos adalékokkal egészítik ki, hiszen ugyanazt az eseményt minden ember másképpen élte meg. Így van és volt ez a kitelepítéssel is. Másképpen látta a történéseket az, aki szemtanúként búcsúzott el a szomszédoktól, rokonoktól, hiszen sejtette, hogy ő már maradhat. Másképpen élte meg az, aki napokat töltött a marhavagonban. Másképpen élte meg az a gyerek, aki bár Sopronban maradhatott, elvesztette összes barátját. Másképpen élte meg az is, akinek családja az önkéntes menekülést választotta, majd Németországban találkozott a később kitelepített rokonokkal. Egy közös van bennük, amikor a kitelepítés pillanatairól, az induló szerelvényről, a búcsúról beszélnek, mindegyikük hangja elcsuklik, érzékenyülnek. Nehéz időknek voltak szemtanúi. Az írás igyekszik ezekből a pillanatokból néhányat visszaadni az olvasónak.

Az alábbi összeállításban olyan szemtanúkat szólaltatok meg, akik más-más szemszögből látták az 1946 tavaszi, illetve részben az azt megelőző és követő eseményeket. Így megismerhetjük azok sorsát, akik már 1945-ben önként elhagyták Sopront, a menekülést választották a front elől és a kitelepített rokonokkal Németországban találkoztak, majd sikerült a visszatérés Sopronba. Van a visszaemlékezők között olyan szemtanú is, akit a kitelepítés közvetlenül nem érintett, de olyan kitelepített is, aki új otthonra lelt Németországban, illetve olyan, akinek sikerült a visszatérés, a haza szökés.

Az interjúk közreadása során az alábbi közlési módszert követtem: Az interjú készítő kérdései monogram nélkül, az összes interjúban kurzív szedéssel található. Az interjú alanyok nevét, a születési évet és az interjú készítés dátumait az adott interjú előtt kiemelten közlöm. 1946-ban és jelenleg is mindannyian soproni lakosok, kivéve Schwartz Alfred, aki jelenleg schwaigi lakos. Modrián Jánosné az önkéntes menekülést megelőzően 1945-ig volt soproni lakos. A felvételek helyszíne minden esetben Sopron.

**2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSÉG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL
/ Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján /
Ringhofer Mária (1939), 2005. augusztus 28.**

412 Ringhofer Mária (1939), 2005. augusztus 28.

Hogyan érintette a családot a kitelepítés?

Arra emlékszem, hogy szüleim és nagyszüleim előtttem, mint kisgyerek előtt semmit nem beszéltek a kitelepítéssel kapcsolatban. Nagypapa a kitelepítés előtti napokban megfogta a kezemet, átvitt a pincéjébe. Ott folyt a bor a földön, mind a 180 hl-t megcsapolta és kifolyatta, azt mondta: látod, ha én nem ihattok belőle, akkor más sem. Ekkor én nagyon elkezdtem sírni. Ezt követően arra emlékszem, hogy kinn álltunk a vasútállomáson, ahol mindenki nagyon komor volt. Én, mint gyerek a vasúti kocsiban mindig egy fapadon aludtam, nagy volt a tolongás, mindenki nagyon ideges volt, aztán elindult a vonat. Nem tudtuk, hogy merre, hová megyünk, a bátrabbak útközben kiszálltak érdeklődni. Mindig megmondták, hogy körülbelül meddig áll a vonat. Egy ilyen alkalommal a Zettl nagymamám látott egy házat és kiszállt, elment megkérdezni, hogy hol vagyunk. Igen ám, de közben elindult a szerelvény, és a nagymama ottmaradt. Egy sínautóval visszamentek érte, szerencsére megtalálták. Útközben tudtunk vizet szerezni, élelmet pedig vittünk magunkkal. Anyám húst sütött le, hogy az út során ne romoljon meg. Amikor Ulmba érkeztünk, egy lágerba raktak minket, ami eredetileg egy rettenetes nagy kaszárnya volt, ahol az ellátás elég jó volt. Egy teremben legalább 300-an voltunk. Anyám mindig mozgott, mindig érdeklődött, próbált információkat szerezni. Az egyik amerikai katona beszélt is németül. Ahányszor kimentünk, illetve mikor visszajöttünk, mindig lefújtak minket a DDT porral, így mindenki csupa por volt. Itt voltunk kb. három hétig, majd szekérral falvakba vittek minket, valószínű erre a helyi lakosoknak kötelező volt minket befogadni. Egy kis faluba, egy idős kovácsmesterhez kerültünk, akit már nem vittek el katonának, ő volt a családban az egyetlen férfi. Kezdetben nem örültek nekünk, idegenkedtek tőlünk, de ez aztán megváltozott. Sok földjük és tehenük volt. A tehénistálló feletti roskadozó félben lévő szobába kerültünk, ahol a szalmazsák tele volt egerekkel, anyu első dolga volt kiirtani őket. Nekem, mint vézna leánykának, minden reggel meg kellett innom a tehéntejet, mert ez a gyerek nagyon sovány – mondták a szállásadóink. 1946 májusában kerültünk oda és augusztusban jöttünk haza.

Miért döntöttek a hazajövetel, a hazaszökés mellett?

Hazajöttünk, mert apám, mint magyar katona angol fogságba esett, és sikerült utánunk jönnie Németországba. Apám a nagynénimtől tudta meg, hogy Ulm mellett vagyunk Schalkstettenben. Eredetileg nagynénim családja is a listán volt, de mivel nagybátyám a postán altisztként dolgozott, mentesítették őket, valahogy sikerült elintézni mentesítésüket. Apu utánunk jött és ott a soproniak, köztük nagymamám is, meggyőzték, hogy jöjjön haza, mert úgy tudták, magyar katonát nem lehetett volna kitelepíteni, illetve Magyarországon a helyzet is jobb volt akkoriban, mint a szétbombázott Németországban. Apám a szőlőt sem akarta elhanyagolni, így útra keltünk feketén, összesen heten. Egy darabig vonattal utaztunk, éjszaka az erdőben aludtunk, majd szekérral vittek tovább a német-osztrák határig. Itt le kellett szállnunk és gyalog folytattuk az utunkat. A határon állt egy nagyobb autó, oda osont az egyik férfi, 413anyám közben fogta a kezemet. Az autóban aludt valaki, ő volt a Gendarmerie, az osztrák csendőr, aki szerencsére nem vett észre minket. Ausztrián át is gyalog és szekéren jutottunk tovább. Mikor hazaértünk Sopronba, a nagynéninél kaptunk szállást, mert házukban már mások laktak. Pár hét múlva, egy vasárnapi napon egy sereg férfi jött be a házba. Egy női kémet kerestek. Anyám gyorsan a szekrénybe bújt, de mikor elkezdtek kutatni, előjött és bevitték a rendőrségre. Kihallgatás után kitoloncolták az országból, aztán sikerült elintézni, hogy visszajöhessen, addig pedig Schattendorfban segített egy parasztcsaládnak, amiért cserébe szállást és ellátást kapott. Hetente kétszer kellett a rendőrségen jelentkeznie. Eltelt egy kis idő és jött egy újabb hirdetés. Ki van rajta? Hát megint a családunkat akarják kitelepíteni. Ez 1948-ban volt, szüret előtt, mert ekkor szőlőt béreltünk, mivel a sajátunkat elvették, a telepések pedig nem értettek a szőlőhöz. A bérelt szőlőt műveltük kishaszonbérben, akkor jött a lista, hogy megint mennünk kell. Valaki Budapestre utazott és elintézte, hogy ne kelljen mennünk, pedig közben már összehajoltunk. Végül is Sopronból akkor senkit nem telepítettek ki.

Hazaérkezésük után hogyan alakult az életük?

A házukban telepesek voltak, egy nagy család 4-5 gyerekekkel. 56-ban a gyerekek ki is mentek nyugatra. A nagynéninél nem maradhattunk, kevés volt hely. Apám már a háború előtt a katolikus konvent pincészetében dolgozott, most itt kapott házmesteri állást, amiért egy szobakonyhás lakást kaptunk. Aztán hát anyámék rengeteget dolgoztak, hajnaltól napestig. Az 50-es években a bort Kelet-Németországba és az oroszokhoz jól el lehetett adni. Vitték a bort, egyben fizették az árát és akkor tudták az anyuék a mai házukat, a Balfi utcában megvenni. Majd 59-ben jött a TSz, oda be kellett lépniük, ez egy újabb megpróbáltatás volt.

1956-ban a forradalom után sok német hagyta el az országot?

Nem sokan. Akik 1946 után maradhattak, azok örültek, hogy itt élhetnek. Itt volt a ház és a szőlő is. Nagyon ragaszkodtak mindehhez. Akik mostanában haza látogatnak, már alig totyognak, de ha csak egy napig is, körbe néznek Sopronban, hozzák az unokát és megmutatják a régi házukat. Nem régen történt, hogy egy kitelepített unokája akart az egyik szomszédházba bemenni, de hozzánk csöngetett be, mert nem tudta, hogy oda beengedik-e. Mondtam neki, hogy persze, ebből nem lesz gond, vele is mentem. Mikor beléptünk, tudta mi merre van, az udvaron kereste a már betemetett kutat, mert a nagypapa mindig mesélt neki róla. Ismerte a pincelejáratokat is, pedig soha nem járt abban a házban. A nagyszülők ilyen alaposan meséltek házukról, annyira ragaszkodtak hozzá.

Mennyire lehetett a kitelepítés után az utcán németül beszélni?

A kitelepítés után, mikor anyám hazajött velem, az 50-es években nem volt szabad németül beszélni, nem szólhattam az iskolában, hogy tudok németül. Egyszer a Várkerületen németül beszélünk és egy férfi anyámra kiabált: „Asszonyom, ha még egyszer németül beszél a gyerekekkel, akkor elvittem magukat.” Nagyon megijedtünk, 414 főleg úgy hogy feketén jöttünk vissza. Mikor Sopronban újra iskolába mentem, nem tudtam magyarul. Mi gyerekek egymás között a Szent Mihály utcában is csak németül beszélünk. Magyarok ott alig laktak a háború előtt, vagy talán egyáltalán nem.

Mi történt a Németországban maradt nagyszüleivel?

Nagypapa 1952-ben a honvágy miatt meghalt, nagymama így egyedül maradt. Ők nem jöttek velünk haza, mert akkor már idősök voltak.

Akik Sopronban maradtak azokat németnek nevelték?

Egymás között nem mertünk németül beszélni, otthon is én már magyarul beszéltem szüleimmel, persze szüleim is csak otthon mertek németül beszélni. Ekkor ment ám a „büdös svábozás”. Titokban ezt ma is érezni lehet. Persze akik így viselkedtek, 1989-ben aztán az elsők között mentek Ausztriába dolgozni. Én büszke vagyok arra, hogy németnek születtem, és hogy beszélem a poncichter dialektust. Büszke vagyok arra is, hogy a fiaimmal anyám poncichterül beszélt. Mikor óvodába kerültek, ott megtanultak magyarul, de nagyszüleikkel csak németül beszéltek, mert különben nem válaszoltak nekik. Így szívesen beszélnek ezt a szép, sokszor leírhatatlan nyelvet. Ma már viszont a mi idősebb korosztályunknak is könnyebb magyarul beszélni.

Tirnitz József (1926), 2006. január 26.

A városházi alkalmazottaknak is részt kellett venniük a lakosság összeírásában, Önnek is jutott valamilyen szerep?

1945 májusában kerültem a Városházára a Közmunka Hivatalba. A kitelepítést a belügyminisztérium által kiküldött bizottság végezte, a város ebbe nem szólhatott bele. 1946 áprilisában a lakosság

összeírásában én is részt vettem, ami nemcsak a kitelepítés miatt volt, hanem a munkaerőt is össze kellett írni, illetve az ellátás miatt, sok volt a menekült, akiket el kellett tartani, és ezért szükség volt egy pontos nyilvántartásra. Minden lakost összeírtunk, lakásrögzítésre mentünk, sokszor helyiségről-helyiségre.

1946 tavaszán a város vezetése igyekezett a soproni németek legalább egy részét mentesíteni, illetve kivenni a kitelepítési rendelet hatálya alól. Észre lehetett ebből valamit venni?

Persze, a városvezetőknek sok esetben személyes ismeretségük volt a poncichterekkel. Nem tapasztaltam németellenességet, inkább menteni igyekeztek őket, de nem sok eredménnyel.

Házi Jenő soproni levéltárigazgató, kispárti politikus tevékenységéről, mentesítési kísérleteiről mit tud?

Ekkor még távol voltam Házitól, ha szabad így mondanom, 47-ben kerültem a levéltárba, így nem tudom pontosan. Csak hallottam, hogy ő meg a Ringhofer Mihály, aki szintén a Városházán dolgozott vezető beosztásban, próbált segíteni a németeken. Ringhofer 1921-ben a népszavazás során sokat tett Házival és Thurnerral együtt, hogy 415a népszavazási terület Magyarországnál maradjon. Szava volt a városvezetésben. Komlós Géza képviselőre és a Kispártiakra is emlékszem, mint a helyi németek érdekében fellépőkre. Házi is ennek a pártnak volt a tagja és így kereste meg a belügyminisztériumot, a helyi sajtó erről akkoriban sokat írt. Ringhofer jó barátja volt Házinak, Thurnerrel együtt.

Házit sokszor meggyanúsították politikai ellenfelei német mentesítési kísérletei miatt azzal, hogy elfogult a németek irányában. A főlevéltáros személyesen is részt vett a levéltárban Volksbund-igazolások kiállításában, esetleg mások is segítették munkáját?

Házi csak aláírt, ekkor már, tehát 1947 után én kerestem elő a neveket az úgynevezett Volksbund-listáról és az akkor még a levéltárban lévő Volksbund belépési nyilatkozatokból. Házi nagy ember volt ahhoz, hogy ilyenrel foglalkozzon, nem volt elfogult, egyenes ember volt. A belépési nyilatkozat volt fontos a tagság igazolása szempontjából, mert előfordulhatott, hogy valaki csak támogatta a Volksbundot pénzzel, amiről egy nyugta vagy befizetési jegyzékek maradtak fenn. A nyugták, befizetési jegyzékek és a belépési nyilatkozatok alapján készült a levéltárban az említett Volksbund jegyzék. A belépési nyilatkozatok 1951-ben a Munkásmozgalmi Intézetbe¹²⁷⁽¹²⁷⁾ kerültek. A Volksbund kulturális egyesületnek indult, majd később vált politikai mozgalommá.

A Városházáról közvetlen kollegáját kitelepítették ki?

Úgy emlékszem a Közmunka Hivatalban volt egy fiatal teremtés, őt is kitelepítették. Tudom, hogy nagy futkározás volt az érdekében, hogy mentesítsék, de nem sikerült.

Találkozott személyesen is a kitelepítési bizottság tagjaival?

Nem, úgy tudom a Pannónia Szállóban rendezkedtek be. Nem láttam őket a Városházán.

Őn szerint hány sopronit érintett a kitelepítés?

Nem tudom. Sokan voltak a jegyzéken, közülük többen is esetleg megvásárolhatták a mentesítést egy hordó borért és maradhattak, de helyükbe másokat vittek el. Szerintem kb. 7000 embert kitelepítettek ki. Nem hiszem, hogy bárki valamikor meg tudja a pontos számot mondani. Sokan már 1945-ben elmenekültek a Volksbund vezetői közül is, akiknek a zöme nem is soproni volt, esetleg néhányan, inkább középvezetői szinten. A Kastner és a Kindler tanítók, hogy tényleg szívből volksbundisták voltak-e, nem tudom. A németekre büszkéek voltak, és igyekeztek a Volksbundba sok sopronit

beszervezni.

Lehetett valamit érezni a Volksbund nemzetiszocialista érzületéből a háború alatt?

Voltak például a Sonnenwende felvonulások. A szimpatizánsok sokszor kedvezményeket kaptak, rézgálicot a permetezéshez, határátlépőt Ausztria felé, kereskedelmi okokból, így könnyebben tudták termékeiket Ausztriában értékesíteni.

416*A Waffen-SS toborzás, amely szintén fontos szerepet játszott a kitelepítésben, hiszen kitelepítési ok volt, hogyan zajlott, mennyire volt jellemző Sopronra?*

Általában a szülők biztatták a fiatal gyerekeket, akik többnyire nem foglalkoztak a politikával. Egy bizonyos, hozzám is eljött egy bencés iskolatársam. Dahnernek hívták, fölöttem járt 2-3 évvel. Reggel zörgetett és rá akart beszélni az SS-re. Persze visszautasítottam. Mire az oroszok bejöttek, ő már elmenekült. Győzködött, hogy én is német vagyok, de én magyarnak vallottam magam. Fél órát vesződtünk reggel 6 körül. Persze volt, akit meg tudtak győzni.

A kitelepítést követően megérkeztek a telepések. Hogyan viszonyult hozzájuk a város „régii” lakossága?

Előfordult, hogy feléltek mindent, amit találtak, majd visszamentek a falujukba, legalábbis ezt ekkoriban így beszéltek. A felvidékről áttelepített magyaroknak, vagyonokat kellett otthon hagyniuk, amit itt kaptak, azt megbecsülték. Az a néhány poncichter, akik itt maradtak, azok szőlői rendben voltak, a telepések viszont zömében nem törődtek vele, mert kezdetben nem értettek a szőlőműveléshez. Volt az emberekben egy olyan remény, hogy akiket kitelepítettek, azok még visszajöhetnek.

Ismert olyanokat, akik a kitelepítésük után visszaszöktek?

Persze, például a keresztszüleim. Sofőr volt a keresztapám, őket is kitelepítették, de leragadtak valahol Ausztriában, majd Bécsbe mentek a bátyjához, és 1946 karácsonya előtt már jöttek is vissza. Az ünnepek alatt az egész família összejött, ők is megjelentek, de csak egy pár hétig maradtak itthon, mivel nem akartak kellemetlenséget, visszamentek Bécsbe. Volt, aki legalísan jött haza, lefizettek valakit, valamilyen módon. Még a házába is visszakerült, talán 47-48-ban. Persze nem sokan, csak elvétve voltak ilyenek. Mivel nem mindenkit vittek ki, még 47-48-ban is fenyegettek a kitelepítéssel, de erre már nem került sor, csak vagyonkorlátozás lépett életbe. Ekkor sokan jöttek igazolásért a levéltárba, hogy semmi közük nem volt a Volksbundhoz.

A családjában érintett még valakit a kitelepítés?

Az egyik nagynénim családja két németországi fiút befogadott a háború alatt eltartásra, ezt szemükre vetették, és ezért ki akarták őket telepíteni. Fia ekkor nyugaton volt hadifogságban, magyar katonaként, a menyé viszont elrendezte, hogy maradhassanak, én úgy tudom egy kisebb hordó borral. Bár nem voltak bortermelők, sikerült elintézni, így mentesítették őket. Édesapám is rajta volt a jegyzéken a német anyanyelv bevallása miatt, de felmentették. Apám szociáldemokrata volt, a zárgyárban dolgozott, ott volt egy zsidó mérnök, akit 44-ben elvittek a németek, de 45-ben visszajött, gyárigazgató lett és megnyugtatta apámat, hogy majd ő segít, ez így is történt, betartotta a szavát.

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSÉG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL / Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján / Fenyvesi Jánosné, szül. Hotz Terézia (1935), 2005. október 24.

417 Fenyvesi Jánosné, szül. Hotz Terézia (1935), 2005. október 24.

A család német származása ellenére, hogyan tudott itthon maradni?

Mi is rajta voltunk a listán. A család a nevét Hotznak írta, de a listán tévesen cz-vel írták. A szomszédban lakott Horváth Sándor, erre ő azt mondta, hogy ezt ne fogadjuk el. Kérvényeket adtunk be, bizonyítani próbálva, hogy nem is rólunk van szó, és így itthon maradhattunk. Anyai nagyapám nagyon büszke volt arra, hogy a magyar királyi posta alkalmazottja. Őt is ki akarták telepíteni, de erélyes ember volt, egyszerűen kidobta a rendőröket. Sokakat a vagyon és nem az anyanyelv miatt telepítettek ki. Anyámnak öt fiú testvére volt, négyen a magyar hadseregben szolgáltak, az ötödik is kapott behívott, mégpedig a Waffen-SS-be, pedig három testvér után a negyediket már nem lehetett volna behívni. Erre ő inkább elment önként a magyar hadseregbe, ahol el is esett. Feleségét két kisgyerekekkel 1946-ban mégis kitelepítették. Egy Reményi nevű ember, aki a kitelepítési bizottsághoz tartozott, a házukat meg akarta szerezni, ezért eltépte a mentesítési kérvényüket. Mi akkoriban a Flandorffer utcában, a Frank házban laktunk. Ez a család viszonylag vagyonos volt, a kitelepítés őket is érintette. A Frank néni olyan beteg volt, hogy a családtagjai hordágyon vitték ki a Déli pályaudvarra. Már jó ideje a vagonban voltak, amikor az egyik fia, Lajos visszajött és le akart menni a pincébe, hogy édesanyja egy kis bort ihasson. Addigra azonban a bejáratra keresztbe deszkát szegeztek, mikor ezt a Lajos meglátta, ráhajolt az ajtóra és úgy sírt, mint egy taknyos gyerek, a saját házába nem tudott bemenni. Ezután engem, mint gyereket küldtek ki meleg levestel a nénihez, én ugyanis könnyebben férközhettem a szerelvényhez. Ma is látom, ahogy lehajtott fejjel ballagnak a lovaskocsi mögött, majd a sarokról visszaintenek, jövünk ám majd vissza. Emlékszem a Déli pályaudvaron volt egy néni az egyik vasúti kocsiban, aki jó kövér volt. Földig érő szoknya volt rajta, amit az idősök akkoriban viseltek, mindig egy helyben ült, mert a szoknya alatt egy kishordó bort őrzött. Előfordult olyan is, hogy valaki a kutyáját akarta mindenáron elvinni, de nem lehetett, nem engedték meg neki. Mikor a szerelvény elindult, akkor a kutya sokáig loholt a vonat után.

Sokan hirtelen idegességükbe nem is tudták, hogy mit vigyenek magukkal. Egyik-másik biztos olyant is elcsomagolt, amire nem is volt szüksége. Néhány kitelepített soha nem hagyta el addig Sopront. Mikor Ausztriában az első faluba értek, azt mondták, nem is tudtuk, hogy ilyen nagy a világ. Mindenki meg volt győződve, hogy ez csak egy átmenet, majd visszajöhetnek. Elgondolhatjuk mit szenvedtek ezek az emberek. Anyám keresztlánya mesélte, őket Backnangban a tanítóhoz szállásolták be, aki nem akarta őket házába beengedni, ekkor rendőrök jöttek és segítettek nekik. Persze legyünk őszinték, idegeneknek a házukban mi sem örültünk volna. Cigányoknak nevezték őket.

A rokonok közül sikerült valakinek visszajönnie?

Anyám egyik öccsét, a Gyulát is kitelepítették, kint volt két évig. Egyik éjjel visszaszökött, egy évig bujkált, nappal nem mutatkozott. Mögöttünk lakott a Kálmán bácsi, líceumi 418tanár, ő észrevette, hogy itthon van. Ekkor átjött, nekünk adta a kapu kulcsát, hogy ha razzia van, akkor a Gyula át tudjon menni hozzá és el tudjon menekülni. Hajnalban járt ki a szőlőbe, éjjel jött haza. Mikor a nagybátyámat dugdostuk, ezt megtudta egy volt osztálytársa, aki a rendőrségen dolgozott. Mivel segíteni akart, megbeszéltünk egy jelet. Ha szólt, holnap este jövök, akkor ez azt jelentette, hogy holnap este razzia lesz, ilyenkor a Gyula éjszakára a szőlőben maradt. Németországban egy német hölgynek udvarolt, aki nagyon kérlelte, hogy maradjon, mégis inkább ezt az utat választotta.

A rokonság többi tagja Németországban maradt?

Anyám unokanővérét 6 gyerekekkel telepítették ki, férje a honvágytól és a nyomortól felakasztotta magát. Ma már ezt sokan el sem hiszik. Keresztanyámat kitelepítették, úgy hogy férje egy szót nem tudott

németül. A férje özvegyen négy lánnyal vette el, mind iskolába járt Sopronban, viszont egy szót sem tudtak németül. Mégis mindegyik haza kívánczik még ma is, egyiknek-másiknak még a gyereke is. Mikor először kimentem Németországba a rokonokat meglátogatni, anyám öccse lányainak nyakában láncon Horthy ötpengős lógott, mert ők magyarok, mondták, pedig néhány évesek voltak a kitelepítés idején. Sokan itt, Magyarországon nem tartják magukat ekkora magyarnak. Akik Sopronban maradtak, azoktól több esetben elvették a földet, házat, egyéb ingatlant, vagy el kellett cserélnie ingatlanát egy kevésbé értékesre. Beszéltek, ha valaki megtudta, hogy a listán van, akkor öngyilkos lett. A fél Sopront elvitték, aztán jöttek a telepések. Volt köztük nagyon rendes, aki megbecsülte, hogy házat kapott, de voltak olyanok is, akik a még a gerendákat is elfűrészelték és eltűzelték. Jöttek a közeli falvakból is. Egy családot én is ismerek, ma is ugyanabban a házban élnek, rendes emberek. A szomszédunk házat is telepések kapták meg, pár év múlva el is adták és vettek egy újat, ne mondhassák róluk azt, hogy ők más házában laknak. Van köztük persze olyan is, aki a hazalátogató kitelepítetett nem engedte be a házába. A legtöbb helyen azonban beengedték. A szomszédunkba is jött jó pár éve a kitelepítetett Arnold fia, én már nem emlékeztem rá, hozzánk csöngetett be. Gyula nagybátyám minden kinti sopronit becipelt hozzánk, beengedték volna őt is a szomszédok, de nem akart bemenni, csak a kertünkbe akart átnézni. Az embernek összeszorul a szíve, ha egy meglett férfi elsírja magát. Majdnem vele bögttem én is, fogta a kerítést és nézte a házukat és a kertet. Máról holnapra mindent elvették tőlük. Sokan eldugtak valamit a kertben, a szénába, a pajtába, hát persze hogy előbb-utóbb megtalálták az új tulajdonosok ezeket a dolgokat.

Sikerült a németországi rokonokat meglátogatni? Gond nélkül kiengedték Németországba?

Mikor először kimentem Németországba, behívott egy Bocskor nevű rendőr a rendőrségre. Mondta, ő biztos benne, hogy nem jövök vissza, ezért lehetőleg ne meséljek sok rosszat Magyarországról, akár fogadni is akart velem, hogy nem jövök vissza. Mondjam meg kint, hogy most már tudja a magyar állam, hogy ezt nem lett volna szabad megtenni. Ez 1964-ben volt. Bármikor visszajöhetnek, mondta. Erre megkérdeztem, [419](#) hogy a házat is visszaadják? Azt nem, semmit nem tudnak visszaadni. Erre mondtam, szép dolog a rokonság, de miből éljenek? Anyámék is kilencen voltak testvérek, három maradt itthon, hogyan lakjanak egy lakásban? Mikor visszajöttem, felkerestem a rendőrségen, a portás felszólott neki, nem akarta elhinni, hogy visszajöttem. Mondtam neki, mit gondol, kinek a nyakán kellett volna kint maradnom? Ma már a kitelepítettek nem jönnének vissza, de szerintem az első tíz évben bármikor jöttek volna. Lassan kezdték őket kint is elfogadni, látták, hogy dolgozó emberek. Minél előbb otthont akartak teremteni. A magyar állam nagy butaságot csinált a kitelepítésükkel. Egyik-másik még a jó napot is alig tudta kimondani, mégis magyarnak tartotta magát.

Milyen szerepet játszott a Volksbund a kitelepítés előtt a városban?

Sopron egy kis város volt, ezeket az egyszerű jóhiszemű embereket olyan könnyen meg lehetett fogni. Szervezték a gyerekeknek mesedélutánt, különféle összejöveteleket, énekelhettek a kórusban is. Az egyszerű emberek is elmehettek oda, színdarabokat néztek, nem a Hitler miatt mentek. Megfogták az embereket. A Bierbaum néni a színdarabokra engem is sokszor elvitt, pedig a Bierbaum néninek fogalma sem volt, arról, hogy pontosan hova ment.

Milyen emlékei vannak a hazalátogató rokonokkal kapcsolatban?

A kitelepítetett unokanővéremtől, mikor már lehetett legálisan visszajönni, megkérdezte a főnöke, hova megy szabadságra, erre azt válaszolta haza. Az nem szabadság, válaszolta a főnöke, de ő csak ismételtette, hogy haza megy, Magyarországra. Mit akar ott, nincs ott semmi, vágta rá az igazgató. A következő években többször mondta az unokatestvérem, hogy haza megy Magyarországra. Aztán egyszer üzleti ügyben Magyarországra jött az igazgató, elnézést kért a mondataiért, azóta többször is visszajárt. Férjem unokaöccse, mikor először jött, rendkívül csalódott volt, három évesen telepítették ki,

a kinti prospektusokon pedig csikósok voltak és ő ilyent mégsem látott az utcákon. Nem hitte el, hogy a Tómalmon egy osztrák rádióadót, az Ö3-t lehet hallgatni. Nagyon rossz összkép volt kint Magyarországról.

A német nyelv használata 1946 után nagyon visszaszorult?

A kitelepítések után a német nyelv használata szinte megszűnt. Egyszer valamikor a 80-as évek elején jöttünk a férjemmel Hans-zal haza a temetőből. A Szent Mihály utcában a Gróf bácsinak köszöntünk németül, erre magyarul, de német akcentussal válaszolt: „Jó napot kívánok!”. „Wie geht es Ihnen?” – kérdeztük. Jól vagyok, válaszolt ismét magyarul. Alig mertek az öregek is németül beszélni. Egy valaki volt, aki egyáltalán nem szólalt meg magyarul, ő a Hotz Kristóf bácsi felesége volt. Amikor az Újteleki utcában bement a Pum boltba, akkor is németül beszélt, mert azok engem megértenek, mondta. Fia 56-ban kiment nyugatra, a 80-as években magával vitte anyukáját is. Egyszer keresztanyám egy levelet hozott, a Hotz Lizi néni írt neki, alig tudtuk a levelet elolvasni, gót betűkkel írt, de magyarul. Vissza akart jönni Magyarországra, pedig itthon nem volt hajlandó magyarul megszólalni.

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSEG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL / Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján / Schwarz Alfred (1928), 2005. szeptember 14.

420 Schwarz Alfred (1928), 2005. szeptember 14.

Mikor telepítették ki Önt és családját?

17 éves voltam a kitelepítéskor, minket a május 6-i transzporttal vittek el. Volt egy disznó, kb. 60 kg-os, anyám azt mondta, ezt levágjuk, mert szükség lesz az élelemre útközben. A disznó a vágáskor nagyon hangosan sírt. A húst lesütöttük, zsíros edényben vittük magunkkal, mivel a zsír tartósította a húst. Egy másik hasonló edényben lisztet vittünk. A vasútállomáson ellenőriztek minket, mit viszünk magunkkal, de nem vettek el semmit. Mikor anyám mutatta az edényeket, hogy mi van bennük akkor, mondta ebben a liszt van a másikban a hús. Mikor kinyitotta az edényeket, pont fordítva volt. Tehát május 6-án indultunk Sopronból és május 13-án érkeztünk Nürnberg környékére, Schwabachba. Itt a kitelepítettek felét kiszállították a vagonokból, majd ismét vissza, innen Gunsenhausenba kerülünk, ahol szétosztottak minket a környék településeire. Az egyes parasztok vettek fel minket. Örültek, ha férfi is volt a családban, hiszen munkaerőben hiány volt. Azt mondták a menekültekre, hogy semmije sem volt, mégis mindenét elvesztette.

Milyen érzésekkel élték meg a kitelepítést?

Azt hittük, hogy 4-6 hét múlva visszajövünk, senki nem hitte el, hogy ez végleges lesz. Sokan kérdezték, miért kell ezeknek a szorgalmas embereknek elmenniük. A két orosz katona, akik hozzánk voltak beszállásolva, ők sem értették a kitelepítést, azt mondták, szereznek nekünk dokumentumot, hogy ne kelljen elmennünk. Az igazi okot nem is tudtuk, csomagolni kellett. Idősebb koromban kérdeztem magamtól többször, miért kellett ennek így történnie. Sokan kérdezték később, miért nem védekeztünk, de erre semmi lehetőség nem volt. Először 1991-ben jöttünk haza feleségemmel, akit Csehországból üztek el 1948-ban. Felkerestük régi házunkat, nagyon kedvesek voltak a lakók. Bementünk a földhivatalba is, megkérdeztük, mi van most a házunkkal. Megtudtam, hogy kárpótlás jár nekem a ház után, de a válaszban leírták Budapestről, hogy későn jelentkeztem, pedig elismerték, hogy én vagyok az egyetlen örökös. Aztán le is mondtam a dologról.

Hogyan fogadták a németek a menekülteket?

Nagyon rosszul. Bajorországban nem voltak barátságosak, csak később vették észre, hogy szorgalmasak a menekültek. Nem volt semmink, csak a két kezünk dolgozni, de meg kell mondanom, akinek itt Sopronban volt valamije, az Németországban is felépítette a házát. Kezdetben nagyon nehéz volt, sokan örültek, ha ételük volt.

Találkozik volt soproniakkal Németországban?

Igen, Bad Wimpfenben többször is találkoztunk, de ahogy múlik az idő egyre kevesebben vagyunk, ma már nekünk sincsen kinti soproniakkal kapcsolatunk.

421 *Hogyan éltek együtt a magyarokkal a kitelepítés előtt?*

Ez semmi problémát nem jelentett, a város kétnyelvű volt. Az iskolában magyarul is, és németül is tanultunk, a hivatalokban viszont magyarul kellett beszélni.

Büszke volt arra, hogy német származású?

Ezzel igazából akkoriban nem foglalkoztunk.

Megismerte a várost 1991-ben, az első látogatása alkalmával, hiszen közben 45 év telt el?

Igen, feleségem csodálkozott is, hogy minden zugot, minden kis utcát ismerem. Azóta is minden évben kétszer hazajövünk.

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSÉG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL / Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján / Zergényi Győző (1933), 2006. október 18.

Zergényi Győző (1933), 2006. október 18.

A családjá is a kitelepítési listára került, mégis megmenekültek. Hogyan történt mindez?

A kitelepítés idején a Kurucdombon, a Thököly téren laktunk. Akkoriban 80%-ban németek lakták a környéket, ebből legalább 70-80% kitelepítésre került. Apám a postán dolgozott, 1934-ben magyarosított Zebererről Zergényire. Elmondása szerint, 1941-ben a népszámlálás során német anyanyelvűnek, de magyar nemzetiségűnek vallotta magát, ebből baj nem lehet, mondta akkoriban. Hát másképp történt. Mikor a kitelepítési listákat elkezdtek kifüggeszteni, mindennap mentünk a Festőterembe megnézni, rajta vagyunk-e mi is. Addigra jóformán a szomszédokat már kitelepítették, de egyszer csak mi is a listán voltunk. El is jöttek értünk lovas kocsival, ilyenkor olyan soproniakat rendeltek ki, akiknek volt lovas kocsijuk, sokszor később őket is kitelepítették. Az állomásig a rendőrök végig kísérték minket. A napra pontosan nem emlékszem, mert 1946-ban 13 éves voltam. Bár tizenhárman voltunk testvérek, öten kerültünk a listára, szüleim, két bátyám és én, mert a többiek katonák voltak, illetve még 1939-ben Németországba mentek dolgozni, mert ott akkoriban több munkalehetőség volt. El is jöttek értünk, felpakoltuk csomagjainkat, inkább ételme, mint ruhát, vittünk egy vindöl rántást és zsírt töpörtyűvel, illetve kenyeret. Bevagoníroztak bennünket, akkoriban a GYSEV pályaudvaron volt egy holt vágány, a Csengery utca és vasút közötti réten. Ott még láthatóak voltak a háború maradványai gránátok, lőszer, sok minden hevert még ott. Ide állították a szerelvényt, három éjjel és négy napig voltunk a vagonban anélkül, hogy elindultunk volna. Ekkor láttam először négert, ő amerikai katona volt, éppen csokit osztogatott. Oroszokra nem emlékszem, ezenkívül még magyar rendőrök voltak. Mi gyerekek még haza szöktünk, és amit lehetett, azt elhoztuk, bár ez tilos volt. A negyedik napon a délelőtti órában kihúzták a szerelvényt egészen a vágóhídig, mi gyerekek, mint

rossz gyerekek a vagon tetején ültünk és integettünk, fel sem fogtuk, mit jelent az otthont elhagyni. Egy vagonba négy család került, csak soproniak. A többieket nem ismertem, mert nem a környékünkről voltak.

422 *Mi történt ezt követően az állomáson?*

A negyedik napon ráállt egy mozdony a kocsikra és kihúztak minket arra a vágányra, ahonnan a vonat majd indítani fogják. Vártuk, mikor ad jelet a forgalmista. Ez délelőtt 11 felé lehetett, amikor Nándor nevű bátyám megjelent a peronon és minket keresett. Ehhez el kell mondanom, hogy testvéremet Szálasiék 1944-ben, mint a Szociáldemokrata Párt tagját internálták, majd Dachaubába hurcolták. Mi nem is számítottunk rá, hogy még egyszer hazajön. Azon a napon, illetve azokban a percekben, amikor a vonat már indulásra készen állt, kérte a forgalmistát, ne indítsák a vonatot. Mutatta papírját, hogy honnan jött, bizonygatta, hogy szülei itt vannak. Persze nem is látott minket, csak tudta, hogy valahol itt vagyunk. Ekkor elküldték a vonatparancsnokhoz, majd ő dönthet. Nagyon emberséges volt, nem tudom, hogy ki volt ő, de visszatartotta a szerelvényt, amíg bátyám bement a városházára és fél órán belül hozta a felmentést. Kiraktuk zsákjainkat, a vonat pedig elindult. Annak ellenére, hogy magyar nevünk volt, apám magyar nemzetiségűnek vallotta magát, kitelepítettek volna minket. Én gyerekként annak, hogy itthon maradhattunk, hirtelen nem nagyon örültem, mert az összes barátomat elvitték. A Thököly téren kb. 30 gyerek volt, akik mind barátok voltak. Ezután hazamentünk, úgy rendezkedtünk be, hogy bármikor vihetnek megint, hiszen még három szerelvény ment ki Sopronból. A földön, matracokon aludtunk, nem bíztunk a maradásban. A Kurucdomb üres lett. Se gyerek, se felnőtt. Nemrégén összeszámoltam az egész Kurucdombon a Szent István iskolától a Thököly térig kb. 20-25 magyar család lakhatott, a németek nagy része pedig kitelepítésre került. Az a baráti kör, ami a Thököly téren nap, mint nap összejött, nem volt többé. Majd befejeződtek a kitelepítések, és lassan jöttek a telepések az ország más részeiből, ott is voltak gyerekek. Hamar megismerkedtem velük, nem voltak azok sem gazdagok, elfoglalták a németek lakásait, minden vagyont megkaptak. A szőlőket is, pedig ahhoz nem értettek, ráadásul abban az évben nagyon jó volt a termés. Az itt maradt németek csodálkoztak is, hogy dróttal kötözték a szőlőt nem szalmával, de ők azt gondolták elég lesz ez így 3-4 évig. Így végül is itthon maradtunk, alkalmazkodtunk az új viszonyokhoz.

A kitelepítések után lehetett, mertek németül beszélni?

A német nyelvet hivatalosan nem tiltották, de nem szívesen vették, ha valaki az utcán németül beszélt. Édesanyám csak annyit tudott magyarul, amennyi a boltban kellett. Furcsa is volt, amikor egy német asszony németül beszélt, majd megijedt és magyarra váltott, bár ez inkább egy német-magyar vegyes nyelv lett.

Konfliktus volt az utcán az idekerült telepések és az itthon maradt kevés német között?

Nem emlékszem ilyenre, én akkor már tudtam magyarul, az iskolában megtanultam. A felnőttek között nem volt, mi gyerekek persze sokszor összevesztünk a „hatalomért”, ők voltak a „telepések”, mi a „svábok”, de aztán ez elcsendesült, és jó barátok lettünk. Befogadtuk őket, vagyis inkább ők fogadtak el bennünket. Nem mondhatok rosszat erre az időszakra. Láttuk persze a szőlőbe menet, hogy dróttal kötik a szőlőt, ezt furcsálltuk. Később aztán a Haladás TSz-be mentek a poncichterek, a Dózsába a **423** magyarok, persze a németek jobban értettek a szőlőhöz, ott jobb is volt a termés, de aztán ez később kiegyenlítőddött, ők is megtanulták, hogyan kell szőlőt művelni.

A rokonai közül érintett valakit a kitelepítés?

Igen, apám testvérét, ők is a Kurucdombon laktak, illetve egy másik testvére is családotstul került kitelepítésre. Már meghaltak, a gyerekek pedig nem nagyon jönnek Magyarországra. Feleségem szülei

is a listán voltak, pedig az apa, Szabó József tiszta magyar volt, az anya, Strausz Mária német anyanyelvű. Mindezek ellenére az anyát a három lánnyal kiírták, az apát a két fiúval pedig nem. Anyósom harcos asszony volt, bement a Városházára, valószínűleg az „asztalra csapott” erre fel kihúzták őket a listáról.

A régi „Thököly téri fiúk” közül tartja még valakivel a kapcsolatot?

A gyerekkori baráti körből, amikor Sopronba jött valaki, minket keresett, mert azt mondta, itt egy Zergényinek kell laknia. Így engem találtak meg, ezért a barátok ha itthon voltak, mindig eljöttek hozzám. A Csányi utcában lakott Zottl József, ő minden évben jön három hétre, vele ma is tartom a kapcsolatot. A kitelepítés során a németek nemcsak a vagyont veszítették el, hanem családokat is szétszakítottak, pedig nem tehettek arról, hogy ők németek.

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / A SOPRONI NÉMETSÉG KITELEPÍTÉSE 60 ÉV TÁVLATÁBÓL / Krisch András: A soproni németek kitelepítése a szemtanúk visszaemlékezései alapján / Modrián Jánosné, szül. Röck Margit (1936), 2006. október 24.

Modrián Jánosné, szül. Röck Margit (1936), 2006. október 24.

Családja még 1945-ben az önkéntes menekülést választotta. Mi volt ennek az előzménye?

Családunk tragédiája akkor kezdődött, amikor apámnak be kellett vonulnia 40 évesen, talán 1944 elején a német hadseregbe. A család ekkor férfi nélkül maradt, így anyámmal és öcsémmel, Röck Samuval egyedül maradtunk. Ez tehát már a háború vége felé történt, bár hozzáteszem, a németek sokáig bíztak a győzelemben. Apám még a bevonulása előtt megkérte testvérét, hogy segítsen családjának a bajban, ami különösen szüret és őszi munka idején volt fontos. Apám nagybátyjának volt két lánya, 20 és 18 évesek voltak, őket nem lehetett visszatartani. Menekülni akartak az oroszok elől. Akkoriban a Pócsi utcában, a korábbi Kis utcában laktunk, hozzánk is be volt szállásolva egy német tiszt, aki elmondta, hogy hamarosan itt a vég, nehéz idők fognak jönni. Féltünk az oroszoktól, hiszen nagyon sok rosszat lehetett hallani róluk. Persze mi gyerekek ezeket a beszélgetéseket nem hallhattuk otthon. Sok ismerősünk volt, akik segítettek, de a döntést, menjünk vagy ne, nekünk kellett meghozni. A nagyszülők ekkor már idősek voltak, a rokonok közül pedig sokan katonáskodtak, így édesapám nagybátyjára tudtunk csak támaszkodni. Ő vett egy lovas kocsit, azt a ponyvásat, amit a filmekben is lehet látni a menekülteknél. Egy kétpengős érme döntött, megyünk vagy maradunk. A sors a menekülést választotta. 1945. március 5-én egy hatalmas bombatámadás érte Sopront. A bombázás élményeit szívesen törölném emlékeim közül. Hatalmas volt a káosz a menekültek szekerei, a katonai járművek hatalmas dugót okoztak. Másnap reggel keltünk útra. Három hétig voltunk úton, de ami 424 nagyon rossz volt, az a mélyrepülés, sokszor olyan alacsonyan szálltak a repülők, hogy a pilóta arcát is lehetett látni. A céljuk az volt, hogy lassítsák a konvojok haladását. Persze emellett nekünk gyerekeknek szép tavasz volt, amit nagyon élveztünk. Megérkeztünk Passauba, anyám és a nagybácsim a kocsi végére akasztott kerékpárral bementek a városba, míg a kocsink félre állt a főútról. A városban egy hatalmas bombázást éltek meg, könnyen meg is halhattak volna, azt mondták ekkora tűzvihart még soha nem láttak. Tovább utaztunk és Alsó-Bajorországba érkeztünk. Egy parasztgazdaságban, egy Lanhofen nevű településen kaptunk szállást, amit teljesen véletlenül találtunk, illetve választottunk. Szálláshelyben hiány nem volt, külön szobát is kaptunk, mert a gazdának mind a három fia katona volt, a legfiatalabb nem is jött haza. Csak a nők és az öregek voltak otthon. Így végül is nagyon örültek, mert nagybátyám tudott nekik dolgozni, sőt még lova is volt ehhez. 1946 május elején anyám azt mondta, hogy elutazik Ulmba, mert rokonok, többek között a nagynénim, illetve a nagymama is Ulmba érkeznek, ugyanis Sopronból megkezdődtek a kitelepítések, ők pedig egy kitelepítési transzporttal érkeztek meg. Anyám már a vonat

megérkezése előtt az állomáson volt, legalábbis ami abból megmaradt, és hallotta, amint a németek beszélnek, hogy jönnek a magyar cigányok. Anyám csak hallgatott. Mikor megállt a szerelvény, kiszállhattak a kitelepített soproniak. Ekkor látták a németek, hogy ezek az emberek nem cigányok, sőt németül beszélnek, és sok szóke van közöttük, bár az igaz, hogy magyar állampolgárok voltak. Nem tudom, mi volt a bűnük, mit tehetett az idős nagymamám arról, hogy kitelepítették, a Volksbund közelében sem volt, még magyarul is jól beszélt. Amikor anyám visszajött Ulmból, nem ismertem meg, annyira maga alatt volt a látványtól. Olyan embereket látott, akik heteket töltöttek a vasúti marhavagonokban. Mikor anyám visszajött, eldöntöttük, hogy a vasúti transzport után megyünk Baden-Württembergbe, így Wendlingenbe kerültünk, ahova már a rokonok egy része került. Itt egy helyi hivatalnok a „Flüchtlingsrat – menekült biztos” feladata volt a menekültek elosztása, hiszen tele volt az ország menekültekkel, sok munkaerő pedig hiányzott, így ez egy nagyon fontos munka volt. Szóval ő vett fel minket, a nagymamát, anyámat és öcsémet a házába. A teljes felső emeletet megkaptuk, mert feleségével elég volt nekik az alsó szint. Itt kezdtem el az iskolát is. A Marshall tervnek sokat köszönhetek a menekültek, az iskolában az amerikaiaktól kaptunk ételt, illetve az orvosi ellátás is ingyenes volt. Viszont a nagymamám sokat szenvedett Anyám dolgozni ment minden nap, mi iskolába, és a nagymama minden nap eltűnt, nem tudtuk hova ment, pedig minden rokonnál kerestük. Nagy sokára rájöttünk, hogy a vasútállomásra járt. Mikor megtaláltuk, mondta, hogy haza szeretne menni, miért kell neki itt lennie. Bele is halt egy pár év múlva a honvágyba. Németországban a soproniaknak volt egy nagyon nagy hátrányuk. A csehországi német kitelepítettek elsősorban iparosok, kézművesek voltak, hogy volt-e papírjuk az nem számított akkoriban, csak az, hogy értsenek a munkához. A soproniak mihez értettek? A szőlőhöz, az pedig ott nem volt, és mivel ott nem vettek el senkitől sem ingatlanokat, így földeket sem kaphattak.

Mi történt a katonának vonult édesapjával?

425 Apám közben 1945-ben orosz hadifogságba esett a Szovjetunióba került, 1947 júliusában került Sopronba haza, ahol senkit nem talált. Édesanyám egyik testvére, aki huszár volt, mégis kitelepítették, 1948-ig többször is visszaszökött Sopronba – ezt csak 1996-ben egy látogatása alkalmával mesélte el nekünk –, akkoriban ugye még nem volt szögesdrót, sem elaknásítva a határ, tőle tudta meg, hogy hol vagyunk, mi van velünk. Édesapám nem akarta Sopront elhagyni, főleg a hadifogság után ragaszkodott nagyon szülővárosához. Apám egyik Bécsben élő lánytestvérének volt egy nagyon jó lépesfalvi ismerőse, aki egyben a környék egyik legnagyobb csempésze is volt, ő segített a hazatérésben. De én már Németországban iskolába jártam, szép lakásunk volt, jól éreztem magam. Egy gyerek könnyebben fogadja el az új környezetet, mint az idősebbek. Mindenesetre 1948 októberében mindenféle útlevél nélkül elindultunk haza. A német-osztrák határon az ismerős segítségével szöktünk át, majd Ausztriában vonatra ültünk. Igen ám, de ott jött az orosz katona ellenőrizni a papírokat. A fülkében összesen nyolcan ültünk: mi négyen és négy idegen. Az orosz kérte az útlevelet, az ismerősünk elsőnek nyújtotta, majd a többi utas össze-vissza, utolsónak anyám adta át az ismerős útlevelét, de tok nélkül. A katona nem nézett bele alaposan, mi, gyerekek, pedig nem nagyon számítottunk, és amúgy is alvást kellett színlelnünk. Megérkeztünk Lépesfalvára, majd innen tovább mentünk, így 1948 novemberében visszaérkeztünk Sopronba.

Majdnem négyévnyi távollét után tehát ismét Sopronban voltak. Hogyan ment tovább az életük?

Sopronban folytatódtek a megpróbáltatások. Németországból szinte alig tudtunk valamit visszahozni. Lakásunkban, vagy a nagyszülők lakásában már mások laktak, így apám nagynénijéhez a Szarvkő utcába kerültünk, egy pincelakásba, majd 1952-ben édesapám szülőházába, a Hátulsó utcába költöztünk. Mikor iskolába kerültem, keveset tudtam magyarul. Az ismerős tanító néniel is németül beszéltem a beiratkozás előtt, de mondta, ha az iskolában leszünk, ott ne beszélj németül. De én nem tudok magyarul, mondtam. Sok nehézséggel kellett megbirkózni, én nem szívesen jöttem vissza,

ellentétben az öcsémmel. Én önállóbb voltam, a családot viszont egyesíteni kellett. Sok olyan dolgot is láttam, ami Németországban elképzelhetetlen volt. Ma is látom, amint családuk egy ismerősétől elvették egyik reggel a Kossuth Lajos utcai boltját. A tulajdonost két bőrkabátos ember várta a reggeli nyitáskor és elvették a kulcsokat. Ott kint minden romos volt, de nem éreztem a korlátokat, nagyobb volt ott a szabadság, mint Magyarországon. Szemünk láttára vették el még 1948-ban is többektől a házukat. Láttam, amint egy ismerősünket, a Krasznai Lászlót megbilincselve vitték el a rendőrök, évek múlva jött haza Szibériából. Később derült csak ki, hogy tévedésből tartoztatták le, a neve megegyezett egy körözött személlyel. Ment az utcán a „büdös svábozás” is. Úgy éreztem, mint akit itt megkötöztek, de aki ezt nem élte át, az nem is tudja mindezt elképzelni.

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MŰHELY

426 MŰHELY

2006. LX. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / MŰHELY / Varga Imréné: A balfi kitelepítés 60. évfordulójára emlékeztek Uffenheimben

Varga Imréné: A balfi kitelepítés 60. évfordulójára emlékeztek Uffenheimben

Elindultam szép hazámbul....

2006. május 13-án a balfi énekkar kis csapata hozzátartozóival és rokonaival elindult Németországba, hogy részt vegyen a balfi kitelepítés 60. évfordulójára rendezendő összejövetelen (Wolfser Treffen). A balfi énekkar karnagya, Baader Erik szívesen vállalta, hogy kórusával részt vesz ezen az ünnepségen és elviszi a szülőföld üzenetét. Ez volt az első alkalom a találkozásra 60 év után.

Másnap, május 14-én a délelőtti próba után egy órakor kezdődött az ökumenikus istentisztelet a helyi evangélikus lelkész és a környék egyik katolikus lelkészének közreműködésével. A megjelentek az evangélikus templomot teljes egészében megtöltötték. Pörtl Róbert evangélikus lelkész köszöntötte a még élő balfi kitelepítetteket és hozzátartozóikat. Felidézte 1946. május 12-ét, amikor egy otthon maradt ember saját szekerekkel vitte ki őket az állomásra, és sajnálattal mondta nekik, hogy milyen csúnyán elbántak velük, pedig ezt nem érdemelték meg. A kitelepítetteket, akik minden ingó és ingatlan vagyonukat hátrahagyták, szekérrel és a legszükségesebb holmival vitték ki a Harka-kópházi vagy a fertőbozi állomásra. Itt marhavagonokba rakták őket, és indultak Németországba. A balfiak egyik része a hesseni tartományban fekvő Marburg környékére, a másik csoport pedig az uffenheimi körzetbe került (Bajorország).

Ezt követően a kórus felvonult az oltár elé és elénekelte az

„Elindultam szép hazámbul
Híres kis Magyarországbul
Visszanéztem félutambul
Szemembül a könny kicsordult”

kezdetű dalt, amely sokaknak szemébe könnyeket csalt. A kórus egyik tagja magyarul köszöntőt mondott, amit a karnagy németre fordított. „Bizony a könny kicsordul, valahányszor visszanézünk,